

Тэма: Перапіс галосных О, Э, А; Е, Ё, Я; спалучэнняў галосных у запазычаных словах.

Мэты: удасканаліваць навыкі напісання галосных О, Э, А Е, Ё, Я; спалучэнняў галосных у запазычаных словах.

1. Перапіс галосных О, Э, А

1. Размяркуйце словы ў табліцу адпаведна пунктам правіла “Перапіс галосных о, э, а”.

Юпітэр джэмпер купэ сурвэтка брысці дэманстрацыя Ландэр
Одэр прынтэр капэла аўтсайдар Оксфард кіно шарсцяны
катэт шараваты прэм’ера шаптаць шасцёра Шэкспір Рэмарк
грэйпфрут ордэн кватарант коклюш форзац фольга дэбют
дрымота сыроватка

№	Пункт правіла	Словы
1.	Літара о пішацца пад націскам	
2.	Літара э пішацца пад націскам	
3.	Не пад націскам о, э пераходзяць у а	
4.	Ро, ло чаргуюцца з ры, лы	
5.	Канцавыя ненаціскныя - эль, -эр у запазычаных словах перадаюцца як -аль, -ар	
6.	Ва ўласных запазычаных імёнах захоўваюцца канцавыя -эль, -эр	
7.	У некаторых запазычаных словах э захоўваецца не пад націскам	

2. Змяніце словы або падбярыце аднакаранёвыя словы так, каб націскныя о, э сталі не пад націскам.

Узор: *восем – васьмёрка.*

поўнач –
стрэхі –
дождж –
шоўк –
просьба –
мора –
мова –
чорны –

шэсць –
ацэнка –
стог –
трэсці –
поспех –
чэрствы –
шэпт –
адрэзаць –

3. Устаўце прапушчаныя літары.

Тун ль, экз мпляр, д лікатны, р монт, інж нер, тры , ар ндатар,
шніц ль, камп'ют р, бр зент, лод р, поч рк, класт р, канц лярыя,
бесц р монны, орд р, Ч рнышэўскі, бухгалт р, світ р, кр млэўскі,
п'ед стал, п лымя, р прадукцыя, каф , кандыт р, ж мчужына,
кр шыць, ж луд, інт рнэт, р зюм , выкр сліць, с рдэчны, ж мчуг.

4. Перацягніце словы ў адпаведны слупок табліцы ў залежнасці ад таго, якая літара пішацца ў слове.

Др★вотня ц★гла м★ладзь пір★г р★спубліка бр★вы
эпіт★т зашч★бечуць пр★зент кр★пасць ар★ндаваць др★вы
сальфеджы★ п★шта Токі★ ш★птаць гл★таць ябл★чны
р★сора адр★с кр★жавы бр★во лат★рэя інж★нер ц★лафан
маян★з л★пух

О	Э	А	Ы

5. Выдзеліце словы, у якіх трэба ўставіць літару э.

Т?рапеўт ч?р?паха т?лефон д?сантнік ч?мадан кар?спандэнт
карц?р д?талёвы выстр?ліць канц?лярскі р?монт д?путат д?лікатэс
ст?лаж літ?ратура аранж?рэя лат?рэя ш?дэўр

6. Перакладзіце словы на беларускую мову.

чеснок –	стрекоза –
яблоко –	почерк –
аромат –	блоха –
характеристика –	редис –
железо –	реклама –

7. Выдзеліце радкі, дзе ва ўсіх словах пішацца літара а.

- А) Задр^амаць, ц^антральны, ч^ампіянат.
 Б) Тост^ар, т^алевізар, сч^арсцвелы.
 В) С^акратар, д^алікатэс, р^адыска.
 Г) Адр^амантаваць, лат^арэйны, ястр^аб.

8. Выдзеліце радкі, дзе ва ўсіх словах пішацца літара ы.

- А) Тр^ывога, т^ыхнічны, ж^ырафа.
 Б) Мер^ыдыян, прагл^ынуць, др^ывотня.
 В) Ж^ыхарка, бут^ырброд, д^ырэктар.
 Г) Д^ырыжабль, др^ыжаць, гл^ыток.

9. Запішыце словы, якія адпавядаюць наступным лексічным значэнням, уставіўшы ў іх прапушчаныя літары.

Клей з мукі або крухмалу	
Спіртавы раствор пахучых рэчываў, ужываецца як касметычны і гігіенічны сродак	
Дарога з цвёрдым пакрыццём	
Карціна, напісаная вадзянымі фарбамі на свежаатынкаванай сцяне	
Рэч, якая беражліва захоўваецца як памяць пра мінулае	
Прамежак часу ў дзесяць дзён	
Тавараабменная здзелка, натуральны абмен	
Кіраўнік дзяржавы	
Крытычны водзыў пра твор, спектакль, фільм	
Дробная ракападобная марская жывёліна	

Словы для даведак: кр..ветка р..ліквія р..цэнзія д..када клейст..р
 шас.. фр..ска пр..зідэнт барт..р ад..калон

2. Правапіс галосных Е, Ё, Я

1. Размяркуйце словы ў табліцу адпаведна пунктам правіла “Правапіс галосных е, ё, я”.

лёгкі Петруся кераміка маёр далёка пенснэ
Прыпяць бязвусы мяккаваты леснікі снягір цецеручаня
Везувій пяхота сметанковы сезон цягнікі пяцярня

№	Пункт правіла	Словы
1.	Літара Ё пішацца пад націскам	
2.	У першым складзе перад націскам пішацца літара Я	
3.	У некаторых словах каранёвае Я пішацца нязменна незалежна ад націску	
4.	Ва ўсіх ненаціскных складах (акрамя першага перад націскам) пішацца літара Е	
5.	У запазычаных словах у першым складзе перад націскам захоўваецца літара Е	

2. У адзін слупок перацягніце словы, у якія трэба ўставіць літару е, а ў другі – словы, у якія трэба ўставіць літару я.

б*склапотны ц*ц*рукі с*мнаццаць н*ўстойлівы гл*дачы тыс*ча
выдз*ўблі м*лодыя аб*ліск леб*дзь в*лікаваты л*снічы л*снічоўка
п*сняр п*сняры пам*ць дз*сяты выгл*д выл*целі юв*лірны
ц*жкаваты

Е	я

3. Выдзеліце словы, у якіх трэба ўставіць літару **Е**.

Мац[•]рык, г[•]рань, зав[•]зь, с[•]анс, дз[•]ржава, дз[•]вяць, эл[•]ктрычны,
дз[•]журны, м[•]талічны, ан[•]кдот, ап[•]рэта, ав[•]ню, п[•]чатка, ал[•]ргія,
сув[•]зь, м[•]дуза, л[•]шчына, мес[•]ц, інв[•]нтар, п[•]так, тыс[•]чны,
мез[•]нец, к[•]дроўнік, к[•]фір, п[•]рсп[•]ктыва, кал[•]ндар, у кал[•]ндары,
б[•]сперапынна.

4. Перакладзіце словы на беларускую мову.

легендарный –	плечо –
свадьба –	персона –
берёзовый –	большой –
лебедя –	перрон –
вершина –	ветер –

5. Устаўце прапушчаныя літары.

Сц блінка, з фір, мес ц, зм стоўны, л снічоўка, с рьял, ма тнік, габ лен,
н цотны, г рой, скравы, б злюдны, нап рэдадні, кал кцыянер, п чора,
по с, сн гавік, поп л, с лянскі, с рэбраны, кал ктыў, б нзін, н ўдача,
цв рдзейшы.

6. Устаноўце адпаведнасць паміж фразеалагізмамі і іх лексічным значэннем.

Бокам вылезці	Дапамагчы каму-небудзь заняць трывалае становішча ў жыцці
Вывесці ў людзі	У вялікай колькасці
Як селядцоў у бочцы	Кепска кончыцца
Замарыць чарвяка	Хто-небудзь не можа стрымацца, каб не загаварыць
Язык свярбіць	Дакладна
Вушам не верыць	Вельмі здзіўляцца, пачуўшы што-небудзь нечаканае
Цюцелька ў цюцельку	Перакусіць

7. Выдзеліце радкі, дзе ва ўсіх словах пішацца літара е.

- 1) Лег*ндарны, персп*ктывы, гал*рэя.
- 2) С*нсацыя, б*гемот, н*смачны.
- 3) Вец*рок, *ўропа, л*скатаць.
- 4) Б*тонны, пас*ка, г*рой.

8. Выдзеліце радкі, дзе ва ўсіх словах пішацца літара я.

- 1) Сп?шацца, б?спамылковы, дзев?ць.
- 2) Дз?ўчынка, дзес?тковы, м?ккаваты.
- 3) С?мёра, кл?ймо, в?чэрні.
- 4) Тыс?чны, л?мантаваць, м?тровы.

9. Ніжэй прыведзены словы, напісаныя па-руску. Запішыце, як называюць па-беларуску маладых істот (дзяцей):

воробья –

тетерева –

лягушки –

ласточки –

белки –

овцы –

аиста –

змеи –

медведя –

3. Правапіс спалучэнняў галосных *іё (ыё), ія (ыя), іе (ые)* у запазычаных словах.

Успомнім!

ИО – ІЁ/ЫЁ (пад націскам), ІЯ/ЫЯ (не пад націскам)

ИА – ІЯ/ЫЯ

ИЕ – ІЕ/ЫЕ

ЕА – ЕА/ЭА

ЕО – ЕО/ЭО (пад націскам), ЕА/ЭА (не пад націскам)

ЙО – Ё (пад націскам), Я (не пад націскам)

ЙЕ – Е

1. Устаноўце адпаведнасць паміж словамі і іх лексічнымі значэннямі.

Апісанне ўласнага жыццёвага шляху

фіяска

Поўны правал, няўдача

плагіят

Выдача чужога твора за свой

аўтабіяграфія

Адзінства, якое ўтвараецца трыма асобнымі часткамі

іхтыёлаг

Уяўная лінія на паверхні зямнога шара, якая злучае абодва полюсы і перасякае экватар пад прамым вуглом

біёніка

Навука, якая вывучае структуры і функцыі жывых арганізмаў з мэтай стварэння новых прыбораў, механізмаў, сістэм

віядук

Складанаскарочанае слова

абітурыент

Мост над ярам, цяснінай або цераз дарогу, чыгунку

трыяда

Чалавек, які паступае ў вышэйшую або спецыяльную навучальную ўстанову

абрэвіатура

Спецыяліст, які вывучае рыб

мерыдыян

2. Перакладзіце словы на беларускую мову.

радио –	йод –
вариант –	йогурт –
виолончель –	Нью-Йорк –
биатлон –	майор –
олимпиада –	район –
грандиозный –	майонез –
океан –	конвейер –
гиацинт –	фойе –
антибиотик –	папайя –
кондиционер –	фейерверк –

3. Размяркуйце словы ў адпаведны слупок табліцы ў залежнасці ад таго, якое спалучэнне патрабуецца ўставіць.

Бібл??тэкар аж??таж ар??нтацыя стад??н аўд??нцыя гіг??нічны акс??ма
д??та кл??нт фартэп??на л??на ар??нтацыя мемар??л скарп??н афіц??нт
спартак??да атракц??н грац??зны энтуз??ст г??на ??рархія д??гностыка
ініц??лы б??граф глад??лус

<i>ië (ыё)</i>	<i>ія (ыя)</i>	<i>ie (ые)</i>

4. Выдзеліце словы, у якія трэба ўставіць спалучэнне галосных ія (ыя).

Эмац[★]нальны, т[★]рэма, г[★]метрыя, кард[★]грама, патэнц[★]л, мар[★]нетка, д[★]ганаль, б[★]дабаўкі, хар[★]графія, арх[★]лаг, акц[★]нерны, акард[★]ніст, міліц[★]нер, г[★]графія, мет[★]рыт, стэр[★]эфект, фраз[★]логія, марс[★]нка, р[★]ктыўны, дывіз[★]н.

5. Устаўце прапушчаныя спалучэнні галосных.

Аўкцн, ажтаж, патррх, флка, панснат, дгназ, клнтура, мемарльны, рацн, энтуззм, акн, фізлогія, дтычны, пррытэт, пнерскі, асаццыя, шпн, дграма, вланчэль, рацнальны, матэрл, гігна, экватарльны.

6. Выдзеліце словазлучэнні, у склад якіх уваходзяць словы, напісаныя з арфаграфічнымі памылкамі.

Мініяцюрная мадэль, спецыяльны рэпартаж, дыалог з бацькамі, мільён сняжынак, любімы серыал, зручная клавіатура, асаблівы пацыент, пабудаваў авіёмадэль.

7. У пустыя клеткі ўпішыце літары, каб атрымаліся словы, якія адпавядаюць наступным значэнням.

1	Д					
2	Ф					
3	Ф					
4	Ф					
5	Ф					
6	С					

- 1) Размова паміж дзвюма асобамі, абмен рэплікамі.
- 2) Травяністая лекавая і дэкаратыўная расліна.
- 3) Памешчык-прыгоннік.
- 4) Кузаў аўтамабіля з мяккім верхам (тэнтам), які можна адкідаць.
- 5) Самастойнае аддзяленне буйной установы ці арганізацыі.
- 6) Вечназялёнае хвойнае дрэва сямейства таксыдоевых, пашыранае ў гарах Паўночнай Амерыкі; можа дасягаць гіганцкіх памераў; дае каштоўную драўніну.